

Служби безпеки України, Держкомкордону України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України від 09.01.1997 № 3/1/2/5/2/2 URL : <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/547806>.

Пазюк Євген Сергійович,
здобувач ступеня доктора філософії
Національної академії внутрішніх справ

ТАКТИКА ЗАХИСНИКА В СИСТЕМІ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТАКТИКИ

Реформування національного законодавства шляхом впровадження міжнародних стандартів є важливим кроком у зміцненні гарантій дотримання прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального судочинства. Серед таких позитивних зрушень слід виділити розвиток інституту змагальності сторін та її поширення на досудову стадію кримінального процесу.

Ефективність проведення досудового розслідування забезпечується правильним застосуванням положень криміналістичної тактики.

Криміналістична тактика є системою наукових положень та розроблених на їх основі рекомендацій щодо організації та планування досудового і судового слідства, визначення лінії поведінки осіб, які здійснюють розслідування, прийомів проведення слідчих та судових дій, спрямованих на збирання й дослідження доказів із метою розкриття, розслідування, попередження злочинів, установлення істини у справі [1].

В той же час, процесуальне закріплення засад змагальності сторін не відобразилося на криміналістичній тактиці, адже, за аналізу наведених у науковій літературі визначень поняття вбачається, що криміналістичні рекомендації та тактичні прийоми розроблені для застосування саме органом досудового розслідування з метою його ефективності та притягнення винних осіб до відповідальності.

Однак, виходячи із завдань кримінального процесу, окрім притягнення винних до відповідальності в міру своєї вини, передбачено завдання, щоб жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

Реалізація цих процесуальних завдань досягається, зокрема, шляхом забезпечення змагальності сторін. В той же час, забезпечення такої змагальності має забезпечуватись не лише декларативно, але і практично, в тому числі, шляхом застосуванням тактики захисника.

Якщо слідчий, прокурор, суддя мають відповідну підготовку з криміналістичної тактики, то адвокат-захисник не завжди може застосовувати криміналістичні рекомендації в незмінному вигляді в силу специфіки його діяльності. Тому на сьогодні особливої уваги

заслуговує детальна розробка тактики захисної діяльності на всіх стадіях кримінального процесу. Виокремлювати її з науки криміналістики немає потреби, оскільки багато положень криміналістичної тактики застосовуються в захисній діяльності адвоката-захисника майже без змін. Варто виділити тільки окремих напрямків криміналістики – тактику захисту, яка би враховувала саме ті розроблені тактичні положення, які використовуються лише адвокатом-захисником, а також трансформувала тактичні прийоми слідчого для захисної діяльності [6, с. 109].

Позиція щодо необхідності виділення тактики захисника неодноразово висловлювалась у наукових колах. Зокрема, О.В. Острогляд та Я.О. Береський зазначають, що тактика захисту – це система розроблених на основі сучасних досягнень науки кримінального процесу та криміналістики, а також загальнонаукових положень і адвокатської практики тактичних прийомів діяльності захисника, рекомендацій з їхнього застосування, а також планування їхнього застосування у ході конкретної захисної ситуації з метою доведення обставин, що виправдовують чи пом'якшують вину підзахисного, забезпечують його права і свободи у всіх стадіях кримінального процесу [2, с. 134].

М.А. Погорецький та Д.Б. Сергеева визначають тактику захисника як спосіб його практичної діяльності, що являє собою сукупність тактичних прийомів, вироблених криміналістичною наукою, які використовуються ним для здійснення тактичного впливу на психіку об'єкта такого впливу, спрямованого на подолання протидії, що чиниться цим об'єктом (прямої, прихованої, потенційної, уявної та ін.), або на спонування цього об'єкта до вчинення певних дій в інтересах захисту (за відсутності явної протидії), з метою досягнення захисником поставленої мети для реалізації функції захисту [4, с. 117].

На думку Я.О. Іваницького, тактика захисту – це підсистема криміналістичної тактики, що включає сукупність теоретичних наукових положень та розроблених на їхній основі практичних рекомендацій щодо організації та планування суб'єктами сторони захисту (окрім законних представників) вчинюваних ними окремих дій у рамках кримінального провадження, спрямованих на досягнення бажаного результату [3, с. 107].

Тактика захисту має риси, що відображають у ній те загальне, що властиве криміналістичній тактиці взагалі, незалежно від її видів. Єдність тактики захисту з іншими видами криміналістичної тактики проявляється в тому, що: тактика захисту, зрештою, як і будь-який вид тактики, направлена на розв'язання загальних завдань кримінального процесу; тактика захисту – це спосіб досягнення мети, спосіб дії в конкретних умовах; у тактиці захисту використовуються єдині за своєю природою тактичні прийоми, вироблені в криміналістичній тактиці; у всіх видах криміналістичної тактики єдина сфера застосування –

кримінальне судочинство, що впливає на їхню форму і зміст; в основі тактики захисту – єдина криміналістична методологія [6, с. 111].

Отже, підсумовуючи викладене, можна прийти до висновку, що тактика захисту є підсистемою криміналістичної тактики та являє собою розроблені на основі наукових положень криміналістичної тактики та апробовані практичною адвокатською діяльністю засоби, спрямовані на забезпечення найбільш оптимального варіанту правової позиції захисту і його реалізації в конкретних умовах, найбільш ефективні способи здійснення адвокатом дій із захисту прав і законних інтересів громадян. Такі засоби полягають у допустимому та раціональному поданні, дослідженні і використанні захисником доказової інформації, що забезпечує права та інтереси підзахисного в умовах протидії зі сторони обвинувачення та реалізуються у принципі змагальності сторін.

Список використаних джерел

1. Волобуєв А.Ф. Криміналістика : навчальний посібник. К., 2011. 504 с.
2. Острогляд О.В., Береський Я.О. Окремі теоретичні аспекти розуміння тактики захисту в кримінальному процесі України. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. 2012. № 5. С. 129–135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivif_2012_5_23.
3. Іваницький Я.О. Про поняття тактики професійного захисту. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. Випуск 48. Том 2. 2018. С. 103–107.
4. Погорецький М.А. Тактика захисника: поняття, зміст та місце в системі криміналістичної тактики. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 2. С. 113–123. URL : http://vkslaw.knu.ua/images/verstka/2_2016_Sergeeva.pdf.
5. Аністратенко Ю. І., Грицок І. В. Стратегія та тактика захисту у кримінальному провадженні адвоката. *Юридична наука*. № 9(111)/2020. С. 107–118. DOI: 10.32844/2222-5374-2020-111-9.13.

Панасюк Вікторія Вікторівна,

ад'юнкт 2-го курсу Національної академії
внутрішніх справ

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ ПРАВОПОРУШНИКА Й ПОТЕРПІЛОГО ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА, ВЧИНЕНОГО ЩОДО ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ

Домашнє насильство є глобальною проблемою, яка наявна в усіх культурах і громадах. Злочинці або постраждали від домашнього насильства можуть бути представниками різних верств суспільства, належати до різних вікових, етнічних груп, мати різний рівень доходів або освіти. Жертви домашнього насильства можуть відчувати різні види насильства, включаючи психофізичне насильство та контроль за